

AHOGY ÉN LÁTTAM, ISMERTEM...

Szubjektíven, Andrásról

AS I SAW AND KNEW HIM...

Personal thoughts about András *

ERŐS Erika

H-9027 Győr, Gyóni Géza sétány 4.

E-mail: eroserika72@gmail.com

Abstract

We worked together for barely 10 years. During this time, I got to know an open-hearted, honest person in András Figler. The text included in this volume is based on subjective memories and conveys my feelings.

András was an archaeologist, whose work was also his profession. If necessary, silently, if necessary, loudly and militantly, he defended not only archaeological sites, but also the surviving monuments of the built cultural heritage. His workaholic attitude was evidenced by the many nightly e-mails he sent, the numerous late-night or early-morning phone calls he made. András would wake me up with these, and it always turned out that his calls were never in vain. Since then, my phone has also been working 24/7, because I know that if someone calls outside of typical working hours, there must be a good reason for it.

I was fortunate enough to get to know András' committed approach to challenges during the large-scale excavations preceding industrial development in Győr. I saw how a major capitalist entrepreneur like the Austrian Michael Leier could find common ground with a heritage office employee. Even though the two of them spoke different languages, they still wanted the same thing: to save the building complex of the Frigyes Barracks in Győr. These negotiations were successful, even if compromises had to be made and fines had to be imposed. The other extreme was the example of Széchenyi Square in Győr. In that case negotiations with the municipal government failed. The price of this was the destruction of a significant part of the archaeological monuments underneath the square.

However, András Figler stuck to his principles of protecting our cultural heritage until the end. He finished his last workday with fieldwork in Győr-Ménfőcsanak. In the following weeks, he continued his work as a volunteer from his office set up in his hospital room. He trusted that he could convince his most "ruthless client" (quoted from István Paszternák's eulogy at András' grave) that he was right, and that he could return to the field... Unfortunately, that "ruthless client" had the upper hand. Thus, we lost a fantastic colleague and friend who was fully devoted to his work.

KEYWORDS: WESTERN TRANSDANUBIA, HUMANITY, ARCHAEOLOGICAL HERITAGE MANAGEMENT, BUILT HERITAGE MANAGEMENT

KULCSSZAVAK: NYUGAT-DUNÁNTÚL, EMBERSÉG, RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGVÉDELEM, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG VÉDELME

* ERŐS Erika (2026): Ahogy én láttam, ismertem... Szubjektíven, Andrásról / As I saw and knew Him. In: ILON, G. (szerk./ed.), *, „Elég volt a fecsegésből!”* In memoriam Figler András (1956–2010). Savaria University Press, Szombathely, 35–42.

Nem vagyok régész, és csak kicsit kevesebb, mint tíz évig dolgozhattunk együtt. Sok vagy kevés? Egy kisgyermeknek egy hét is hosszú időnek tűnik, manapság pedig csak úgy repülnek az évek...

A híre megelőzte Őt.

2000 márciusát írtuk, amikor először átléptem az Országos Műemlékvédelmi Hivatal kapuját. Akkor még nem hivatalosan, hogy aztán áprilistól műemléki felügyelő legyek választott lakóhelyemen, Győrben. Elődeim a területen Kriszt György és Kasza Zsuzsa voltak, de mindketten nyugdíjba vonultak. Szóval, mint null kilométeres köztisztviselőnek Kottmayer Tibor és Szemethyné Anikó próbált segíteni, hogy eligazodjak a történések között. Örültem, ha a házat megtaláltam, és építésként megértettem a problémát, amivel a hatósághoz érkezett az ügyfél. Az építkezés földmunkával jár. Bevallom, bár mindig is érdekelt a régészet, de annyira valahogy mégsem, hogy a szakmám is legyen. A lényeg az, hogy viszonylag hamar belebotlottam egy olyan hatósági ügybe, ahol bizony volt földmunka is. Zöldfülű hatósági mazsolaként gőzöm sem volt arról, hogy ki tud nekem segíteni. Ekkor még Losonczy Máté sem volt az Országos Műemlékvédelmi Hivatalban (OMvH). Tibor volt az, aki mondta, hogy Szombathelyen van a KÖI (Kulturális Örökség Igazgatósága), őket kell keresni. Ott pedig Figler Andrást, aki régész. Majd ő megmondja a tutit... és akkor sikerült beszélnem talán éppen Vass Andival, az adminisztrátorral. Aztán faxolni, és órák alatt régészeti véleményt kérni, kapni, aláírva, pöpecül, csak hogy én is tudjam előkészíteni az iratot... Ezt

aztán vonattal, vagy Kovács Lacival kocsival, és a sok többi papírral együtt elbumlítottuk Budára, a Táncsics 1-be, hogy Ivicsics Péter, mint osztályvezető aláírhasssa...

2001 októberében, a fent említett intézmények egyesülésével létrejött a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, melynek a nyugati régiójában András lett a vezető. Nem volt egyszerű dolga, mert kevesen voltunk, ráadásul viszonylag hamar Kottmayer Tibor is távozott. Jött viszont Losonczy Máté, Sopronba Veöreös András és a többiek. A felvételi elbeszélgetések menetéről inkább Szigethy Balázs tudna mesélni. A lényeg, hogy a jó munkaerő rövid és hosszú hajjal is fel lett véve. Kialakult az a kemény mag, amelyik ma is összetart. Bár az irodánkat többféleképpen is hívták, időnként Győr-Moson-Sopron és Vas megye mellett feltűnt Zala vagy még később Veszprém is, András stabilan vezette az időnként változó nevű és méretű régiót.

A sorrendiség igénye nélkül néhány esetet villantánék fel.

Zalacsány, Batthyány kastély parkjának beépítése

Az egyik érintett ügyfélnek volt némi egyet nem értése a hivatallal, így Lázár Gabriella keszthelyi irodavezető helyett megkapta a mi régiónk (ami ekkor éppen Zala nélkül működött), név szerinti ügyintézőként én, az egész ügyet. A területet többször is bejártuk. **(1. kép)**

1. kép: A Batthyány kastély részlete, Zalacsány, 2005. április 7. (A szerző fotója)
Figure 1: Detail of the Batthyány Castle, Zalacsány, April 7, 2005 (Photo by the author)

Ha már ott voltunk, András körbevitt az erdőben régészeti lelőhelyeket, földvármaradványokat mutatni... lelkes volt, csak mesélt és mesélt... egészen pontosan: tanított.

Valamelyik május: Fakanál. Muzeológusok éves dzsemborija Szentendrén.

Ketten mentünk Andrással. Humorára jellemző, hogy nekem ezt úgy vezette elő, hogy van-e kedvem konferenciára menni vele. Mondtam, oké, de mégis miféle? Mire ő: nem kell kiöltözni. Azt sem tudtam, hogy milyen rendezvényre megyünk, amikor nagyon korán reggel beültem mellé a hivatali Suzukiba. Útközben kaptam kiképzést a rómaiakból, ha már Szőny mellett haladtunk el. Megérkezve pedig leparkoltunk, és a csomagtartóból hirtelen előkerült egy hatalmas üveg pálinka. Mire felértünk a mi (azaz a győri Xántus János Múzeum által aznap használt) házunkhoz, addigra az üveg tartalma jelentősen csökkent. Útközben ugyanis kétlépésenként köszöntünk valakinek, és nem maradhatott el az áldomás sem. Nagyjából mire felértünk a házhoz, leesett nekem, hogy én bizony ide ma leginkább sofőrnek érkeztem. Hazafelé a régi 1-es úton jöttünk. A hegyek között még azt hallgattam, hogy „fék-kuplung, vissza kettő, engedd ki, kanyar, nyomd már” stb., és persze azt, hogy éadjuk már utol a győri múzeum buszát. Ezt valahol Komárom előtt sikerült is teljesítenem. A Suzukit végül Abdáig vezettem, ott pedig átadtam a kulcsát a fiának, aki már várta haza Édesapját.

Közhiteles adatbázis és a statisztikák kérdése

Mivel nem volt a hivatalnak közhiteles adatbázisa, ezt valahogy elkezdtek Pesten összerakni. Ennek első lépése volt, hogy az egyes megyék műemlékjegyzékét elkezdtek felülvizsgálni, az adatokat javítani és könyv formájában megjelentetni. András ekkorra már térinformatikából is kiképezte magát, így a régészeti adat-felülvizsgálatot nem csak papíron látta át, hanem számítógépen is. Sok munka volt ez is. Máté tudna erről többet mesélni. Viszont amikor egy év végi központi értekezleten az egyik pesti kolléga büszkén mutatta a statisztikát, hogy már a 19 megye + Budapest, azaz 20 területből megvan kb. 16, és ez mekkora nagy siker, akkor András felállt, és megjegyezte, hogy igen, az, de ha megnézzük a műemlékek számát is, és hogy hány épületet jelent ez a 16 kötet, akkor rögtön más a helyzet, mert csak Győr-Moson-Sopronnak már akkor több műemléke volt, mint az egész Tiszántúlnak együtt. Az elkészült kötetek az akkori műemlékállománynak csak kb. a felét fedték le. Ilyenkor mindig elmondta, hogy kevesen vagyunk, kellene a segítség. Aztán szép lassan, de „felhízalta” a régiót régészekkel, jogászokkal, művészettörténésszel, gyakorlatokkal. A mi megyei műemlékjegyzékünk felülvizsgálata azóta sem készült el könyv formában.

2004 a műemléki szakmérnöki képzés kezdete. Nem volt egyszerű összehangolni, de András ebben adott nekem annyi rugalmasságot, hogy meg tudtam oldani család és munka mellett az egyetemre járást és a kötelező tanulmányi kirándulást is (Szicíliába).

2004. október: Cambridge

Előzménye, hogy az angol English Heritage-nek (vagy a National Trustnek?) volt valamiféle partnerkapcsolata a Hivatallal. Ennek kapcsán valamikor 2003 áprilisában Fertődön volt egy konferencia. (Ezen nem vettem részt, így a pontos adatoknak nem vagyok birtokában). Az angolok 2004 őszére szerveztek egy hasonlót Cambridge-ben, ahova a hivatal egy főt küldhetett (az országból összesen hatfős csapat utazott ki). András nem sokkal a konferencia előtt felhívott egy késő este engem, hogy beszéljek-e angolul. Mondtam, hogy valamennyit igen. Mire Ő: akkor utazol Angliába, konferenciára. Mentem. Fatsar Kristóf kertésszel, Máté Zsolt építésszel, Bardi Terézia művészettörténésszel, Szebényiné Márkos Lukréciaival, a Magyar Kastélyok és Kúriák Egyesület elnökével és az illetékes minisztérium, egy, azóta elhunyt képviselőjével. Kísérőnk a brit nagykövetség egyik munkatársa volt. Fantasztikus élmény volt. Sokkal később derült csak ki számomra, hogy azért én mentem, és nem a rangidős megyei műemléki felügyelő, Arnóth Ádám, mert András épp „összeveszett vele” valamin a fertődi kastély ügyében. Ezért inkább engem küldött, aki szintén foglalkoztam időnként a kastéllyal. András és Ádám sokszor csatáztak szóban, hiszen más szemmel nézték az épületet, annak környezetét. Ez időnként vitákba torkollott. Meggyőződése azonban, hogy ezek mögött a szakmai csatározások mögött, házon belül legalábbis, nem voltak személyes konfliktusok. Ha András valakire megharagudott, akkor azt nyíltan megmondta. Lehet, hogy hangosan, mérgesen, és lehet, hogy a lányok részéről bögés volt a vége, de utána tabula rasa volt, és lehetett vele tovább dolgozni. Nem tartotta a haragot.

Győr, Frigyes laktanya

Az előzményei még András előttiek, OMvH időből valók. Akkoriban az egyik reménybeli befektető (Bertold Riehl úr), a buszpályaudvar területével együtt szerette volna hasznosítani. Közbejött azonban Michael Leier, akinek az irodája a laktanyával szemben volt, és már nem bírta nézni a romosodó épületegyüttest. Így hát megvette. Róla tudni kell, hogy ingatlant csak vásárol, de el nem ad (legalábbis pár évvel ezelőtt még biztos így gondolkodott, az akkori építésztől tudom). Szóval a két főnök, Leier úr és András elkezdtek egyeztetni, egyezkedni, mit lehet, mit nem... nagyon lassan indult el az egész, és mivel Leier úr sem szeretett várni, hát a főtisztvi épületet (ami az irodájához a legközelebbi volt), elkezdte szétszedni, a romos részeket elbontani...

Engedélye akkor erre még nem volt, András pedig ragaszkodott hozzá, hogy meg kell bírságot. Azért ennek volt némi sajtóvisszhangja, ami miatt aztán jártunk mi is a Kisalföld szerkesztőségében (ahol persze András beszélt, én ismét csak hallgattam és tanultam). Végül sikerült egy olyan kompromisszumot találni, ami alapján a főtishti épület felújítása végül sikeresnek lett mondható. Ezt Leier egy hatalmas sátras ünnepséggel koronázta, ahol megköszönte a mi munkánkat is, s azt, hogy elköltethetett az épületre több, mint egymillió eurót. Jött a területen a következő épület.... ismét sok egyeztetés, túlóra, közös gondolkodás, elvekhez ragaszkodás, kompromisszum keresés, már, ahol lehetett. Plusz András késő esti email-jei, vagy hajnali telefonjai, bírságok (mert persze megint gyorsabban és többet csináltak, mint amiről a kérelem és az engedély szólt, akár ásni kellett, akár fát kivágni, vagy éppen csak építkezni, jöhettek hát a bírságok). Majd ismét főcímlap a sajtóban (nem ad az a „gonosz” hatóság használatbavételi engedélyt), majd a válasz tőlem, Leier ak-

kori építésének: ha kértek, kaptok, de legalább kérjétek. A hajdani alakuló tér ásatása is tovább tartott, mint azt a Leier csoport szerette volna. Lőszermentesítés kellett, majd sírokat feltárni és a gazdag leletanyagot begyűjteni. Arra már nem emlékszem, mi lett a neve a kiásott római pasasnak, de később a Leier-irodában a falon sokszor találkoztam a teljes csontváz fotójával. Büszkén mutatták, hogy lám, nekik ilyen is volt/van a területen. A túlásás miatt tán bírósági ügy is volt ebből, erre nem emlékszem pontosan, de a laktanya épületeivel kapcsolatosan a legfontosabb az volt, hogy sikerült megkötni azt az egyezséget, aminek eredményeképpen addig nem épült, nem épülhetett semmi új, amíg mind a hat védett épületet (**2. kép**) teljesen fel nem újították. A kompromisszum a következő volt: hogy ha a homlokzatokat egységesen rendbe teszik és az első épületet pedig átfestik a Leier-csoport, akkor a szét-hullott, rossz állapotú épületbelsőkre nem szólunk bele. Ez egyfajta gentleman-agreement volt, mindkét fél által be- és tiszteletben tartva.

2. kép: A győri Frigyes laktanya legénységi épülete, 2005. július 21. (A szerző fotója)

Figure 2: The crew building of the Frigyes Barracks in Győr, July 21, 2005 (Photo by the author)

3. kép: Győr, Széchenyi tér, 2009. április 7. (A szerző fotója)

Figure 3: Győr, Széchenyi Square, April 7, 2009 (Photo by the author)

Védett minket. Engem biztosan. Egyszer megtörtént, hogy az egyik ház padlásán a tulajdonos elkezdett velem kiabálni egy másik építkezésen őt ért valós vagy vélt sérelme miatt. Kértem, hogy hagyja abba, menjünk le innen, nem is a tárgyhoz tartozik, amit mondani akar. Nem engedett. Megfogott, megszorította a karom és csak kiabált tovább. Kollégám avatkozott közbe, így nem történt semmi több, de amikor kiértünk az épületből, szóltunk Andrásnak, hogy tudja, mi a helyzet. Másnap az ügyfél bejött az irodába, kézzel írt bocsánatkérő levelét hozta nekem. Amikor András ezt meglátta, beszélt az ügyféllel, majd elengedte. A levelet odaadta Anikónak, hogy iktassa az aktába, nekem pedig szólt, hogy fel kell jelenteni az embert, mert ilyet nem lehet büntetlenül csinálni, ez a hatóság munkájának akadályozása volt, ugye tudom. Tudtam, de kértem Andrást, hogy ne jelentsük fel, nem akarok én bíróságra menni. András megértett, nem foglalkoztunk tovább a témával. Az ügyféllel pedig a következő találkozásakor ugyanúgy beszélt András, mint bárki mással. Nem érezte vele, hogy volt egy ilyen incidens.

Védett mindenki mást is az irodából, kifelé. Bármelyikünk hibázott, azt házon belül tartotta, még ha néha le is ordította a hajunkat, ha kellett, de kifelé, az ügyfelek, beruházók felé mindig védte a hivatalt, a régészeti lelőhelyeket és műemlékeket. Néha túl harcosan is. Mondta is mindig, hogy neki az egész régióban nincs annyi baja, mint itt Győrben.

Pont ezért is, de az egyik legnagyobb szívfájdalma a Széchenyi tér volt (**3. kép**). Sokak buktak bele ebbe, és meggyőződésem, hogy András egészségének sem tett jót, ami ott történt. 2008 novemberében a tér déli oldalán feltárás történt. Aztán néhány hónappal később, egy péntek délután még megvolt a tér, hétfőn reggelre viszont 1–1,5 méteres mély gödör tántorgott a 2500–3000 m²-es tér java részén. Mintha nem tudta volna a beruházó, hogy ez bizony kiemelten védett régészeti lelőhely. Ez a projekt nagyon éles konfliktusokhoz, bírságoláshoz, később bírósági eljáráshoz és utóbb itt-ott személycserékhez is vezetett, és annyira nem sikerült a mi szempontunkból, hogy a helyi Polgármesteri Hivatal András temetésén sem képviseltette magát.

Műemlék rombolás azonban máshol is volt. A kőszegi posztógyárról Fülöp Endre Norbert és Szigethy Balázs, a két jogász tudna mesélni sokat. A lényeg röviden, hogy ott pótmagánvádas eljárásra is sor került az egyetlen nap alatt engedély nélkül lebontott műemlék gyárépület okán. András Norbival együtt a hivatal képviselőjében végigvitte az eljárást, és talán valahol neki is köszönhető, hogy a BTK-ba bekerült: a műemlékrongálás vagy a régészeti lelőhely rongálása büntetnek minősül és 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ez igaz arra az esetre is, hogyha a tulajdonos hagyja lerohadni a védett házat (357. §. (1) b): „műemlék olyan helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, amelynek következtében az elveszti műemléki jellegét”).

2003. december. Hivatali karácsony Győrben. Az emeleti nagyszoba akkor még üres volt. A püspökségtől kértünk és kaptunk asztalokat, székeket, és a régió munkatársait meghívtuk egy kis karácsonyi partira. Én előtte (és azóta minden évben az éppen aktuális kollégáimnak) készítettem egy kis meglepetést. Az akkor éppen egy üveg teamécses tartó volt, üvegfestéssel, benne egy pici gyertya, celofánba csomagolva, szalaggal, ahogy kell. Jöttek Pestről, Sopronból, Szombathelyről, Keszthelyről is kollégák, ettünk-ittunk, beszélgettünk, a végén már táncoltunk is. Maradt a végére a kemény mag – András is. Ketten zártuk a hivatal ajtaját valamikor éjszaka.

Farsang Szombathelyen. Mivel nem az egész bulin voltam jelen, és mert 2004-ben elszállt az irodai számítógépem, így nincs róla fotóm, csak emlékem. Lázár Gabi boszorkánynak öltözött, András talán római katona volt...

2006. Vége lett a szakmérnöki képzésnek, államvizsgáztam és gyermeket vártam. Nem volt könnyű év. 2006 végétől gondoskodni kellett a helyettesítéséről is. Ebbe a feladatba András bevont engem is. Szerencsém volt, jól viseltem a végére rám rakódott közel 20 kg-ot, így az utolsó hetekig bezárólag tudtam dolgozni, időt és teret hagyva a helyettesítés megoldására. Andrásnak akkor anyagi értelemben is sokat köszönhettem. Valahogy elintézte, hogy abban az évben az év végi hivatali elnöki jutalmat (ami akkor kb. 3–4 havi fizetésnek felelt meg) én kaphassam. Szülés előtt ez igen jól jött, de ami még inkább, és ez utána derült csak ki, az az, hogy ez az összeg beleszámítódott a szülést követő 6 hónapig adható akármilyen nevű fizetésearányos gyed-be vagy segélybe is, amit kismamaként kaptam a gyás előtt. Anyagilag így az a hat hónap jobban megérte, mintha dolgozni jártam volna.

Másfél évet voltam összesen otthon, tartottuk a kapcsolatot, nagyjából követtem a hivatali eseményeket, amikor egyszer csak hívott András. A kérdés máig a fülemben cseng: mikor jössz vissza, Erős?

Elintézte, hogy a felgyűlt szabadságot kivehettem, így papíron már júniustól fizetett szabadságon voltam, majd gyors bölcsi keresés után mentem is vissza dolgozni.

Ekkor jött 2008 őszén Hegymagas. Ami Vegasban történt, az Vegasban is marad. De annyit talán elmondhatok, ez egy olyan hely a Balatonfelvidéken, ahol a hivatal vendégházaként működött egy csoda klassz pincés ház, nyáron pedig nyaralóként a dolgozóknak is. Apa (mert mi csak így szólítottuk Andrást a háta mögött) gondolt egyet, és kibérelte ezt a hivatali nyaralót péntek-szombatra a vezérkartól, mondván, hogy kétnapos hivatali értekezlet lesz ott. Ami egyébként kb. öt percig se tartott, a ház előtt felállított bogrács és a pinceszinten megterített asztal mellett. Ahogy érkeztek a kollégák, családdal, párral, anélkül, úgy foglalták el a szobákat. Szigethy kolléga azóta is emlegeti a diplomájának átvételét (ugyanis másnap innen indultak Pécsre érte a feleségével). Az értekezlet fedőnévű csapatépítő annyira jól sikerült, hogy azóta is emlegetjük. András emberi oldalát mutatja, hogy amikor úgy érezte, ki kell engedni a gőzt, ki kell kicsit kapcsolódni, akkor ezt is megszervezte, és lehetővé vált, hogy kötetlenül lehessen minden bajunkat előadni, sértődés és feszültség nélkül.

2009. októberben András egy kis zalai faluban, Pákán kétnapos, nem bográcsos, hanem komoly örökségvédelmi konferenciát szervezett. Magam azon csak az előadásokon vettem részt egyéb okok miatt, de a többiek elbeszélése alapján a jó hangulatú estéről, a bor mellett Kerner Gábor furulyája is gondoskodott. A programot másnap egy klassz kirándulással zárták.

Az utolsó karácsonyi értekezlet 2009-ben, Sopronban volt (akkor bögréket festettem ajándékba). Az asztalfőn Apa mellett Mezős Tamás akkori elnök ült. Utóbbi valamit mondott az egészségről, meg hogy legyen szép új évünk jövőre, mert szeretné, ha jövőre ugyanígy ülhetnénk itt együtt, meg ilyenek... utólag úgy éreztem, hogy ő akkor már valamit megérezhetett abból, hogy mi vár ránk 2010-ben. Elsődlegesen mindenki a hivatalt erősen feszítő rendszerszintű problémákra gondolt, arra nem, ami emberileg várt ránk...

András folyton rohant, a heti 168-ból 172 órát dolgozott. Abdáról, a parasztházból és az amögött akkor még nem teljesen kész lakóházából, ahol talán soha nem sikerült kicsomagolnia a hatalmas könyvtárát, indult hétfőn, korán reggel. Győrben kezdett, délután már Sopronban volt, hogy onnan menjen tovább Szombathelyre, ahol az iroda felett volt egy kis szobája a hétköznapi estékre. Szombathely volt a munkanapokon a bázis, onnan ment Keszthelyre, vagy ment Pestre, vagy ahova éppen kellett.

4. kép: Erős Erika és Figler András ásatási területen, Ménfőcsanak–Széles földek, 2010. május 6. (Fotó: Losonczy Máté)

Figure 4: Erika Erős and András Figler in the excavation area, Ménfőcsanak–Széles földek, May 6, 2010 (Photo: Máté Losonczy)

5. kép: Jobb oldalon, középpütt mellényben, Figler András. Szemben, középpütt csizmában Müller Róbert, az Ásatási Bizottság elnöke. Bal oldalon szakállal, Ilon Gábor ásatásvezető. Ménfőcsanak, 2010. május 6. (Fotó: Erős Erika)

Figure 5: On the right, in the middle, wearing a vest, András Figler. Opposite, in the middle, wearing boots, is Róbert Müller, Chair of the Excavation Committee. The bearded person on the left is Gábor Ilon, director of the excavation. Ménfőcsanak, May 6, 2010 (Photo: Erika Erős)

Hétvégére visszatért Abdára, hogy hétfőn kora reggel újra induljon a kör. Ma már tudom, hogy ez a heti ezres mennyiségű kilométer, amit levezetett, embert próbáló feladat. Szombathelyen, a bázison a stabil háttér Andika volt. Ő volt az, aki szervezte a háttérmunkát, intézte az adminisztráció jelentős részét, és ő volt az is, akinek András megengedte, hogy gyengének lássa őt a kórházi ágyán. Azóta tudom, hogy Rákóczi Péter is rendszeresen járt be hozzá – még június legelején is, amikor is egy nővérke bagózáson kapta őket a kórház egyik szobájában.

Mi is láttuk, hogy valami nem stimmel. Egyre fáradtabbnak tűnt, nehezen cipelte az iratokkal teli táskáját fel a lépcsőn az emeletre, de sosem kérdeztük, mi a baj, mert nem is engedte, hogy ez téma legyen köztünk. Egyszer egyik korán reggel kért meg, hogy hozzak neki a boltból étcsokoládét, mert az jó a gyomrának. Soha előtte ilyet nem mondott, nem kért.

Az utolsó hivatali napján, 2010. május 6-án Máté és én ki lettünk rendelve Csanakra, a Széles-földek ásatására (**4–5. kép**). Sár volt, hűvös, és mindenhol pocsolya. Én nem terepre készültem aznap, így a 37-es lábamra Mátétól kaptam kb. 42-es gumicsizmában baktattam a többiek után. András mögöttem, lemaradva haladt, még lassabban, mint én. A kocsiban jelezte, hogy Szombathelyen délután orvoshoz fog menni, mert nincs jól.

A kórházban bent fogták, mi pedig itt az irodában öt hétig „hülyítettük” az ügyfeleket, hogy irodavezető úr házon kívül van, vidéken van, de látta az iratot, aláírta, mindjárt küldjük, mondjuk ez mind

igaz is volt. Ő ugyanis még a (Győrből nézve vidéki) kórházban is dolgozott, ahova némi elnöki protekcióval az irodát is szinte beköltöztethette. Onnan telefonáltunk, egészen az utolsó napokig. Az aláírnivaló iratokat Andika nyomtatta, szkennelte, faxolta, mikor, hogy. Az utolsó beszélgetésünkön mondta, hogy másnap egy újfajta kezelést fognak kipróbálni, de többet nem tudhattunk meg tőle. A családja is csak az utolsó héten kaphatta meg a hírt, ha jól tudom, arról, hogy András kórházba került. Mindannyian bíztunk a csodában, ami végül nem jött el. 2010. június 10-én estefelé jött a lesújtó hír, Szigethy Balázs születésnapja azóta fekete keretes nap...

Ius murmurandi

András temetésének napján gyönyörű idő volt, hétágra sütött a nap. A szertartás alatt viszont bőrig áztunk, akár volt ernyőnk, akár nem. Biztos Ő intézte, hogy ne Vele foglalkozzunk, hanem menjünk már...

A sors fintora, hogy aznap kezdtek egy ideiglenesen védett műemléket, Győr utolsó magtárépületét is elbontani, amiért annyit küzdött András. Hétfőn reggelre semmi nem maradt belőle, csak a helyén az elgereblyezett föld.

Az előadásra készülvén találtam a gépemen egy „család” feliratú mappát a számos település nevét viselő mappa között az egyik bugyorban. Ezt soha nem néztem meg, de most belekattintottam. Az almappák nevei alapján ezek András családi fotói lehetnek. Ezt most és itt tovább, egészen pontosan visszaadom a családjának, fiainak, testvéreinek.